

Natuurontwikkeling in de Maashorst

Kansen voor bedreigde vlinders

Met het project **Wild van Vlinders** zetten ARK Natuurontwikkeling en De Vlinderstichting zich in om bedreigde vlinders in het zuidoosten van het land te laten profiteren van natuurontwikkeling. Dat gebeurt sinds 2016 met steun van de provincie Noord-Brabant. In het Brabantse natuurgebied de Maashorst liggen hiervoor goede kansen voor onder meer bruine eikenpage, veldparelmoervlinder en bruine vuurvlinder.

Door natuurontwikkeling is er de afgelopen jaren veel natuur bijgekomen. Sprinkhanen, libellen en broedvogels reageren hier positief op. Dagvlinders blijven opvallend achter ondanks dat gebieden voor een aantal soorten weer geschikt lijken. Zelfs van oudsher algemene soorten, zoals de argusvlinder, worden zeldzaam. Deze afname van dagvlinders is een indicatie voor grootschalige veranderingen in de gebieden waar ze voorkomen. Het verlies aan geschikt leefgebied, zowel in oppervlakte (kwantiteit) als in de kwaliteit daarvan, is hiervoor verantwoordelijk.

Natuurlijke processen

Bij natuurontwikkeling gaat het om het herstellen van ecosystemen door natuurlijke processen te bevorderen. Bijvoorbeeld door de waterhuishouding weer op orde te brengen en het terugdringen van de overbemesting. Het gaat ook om het terugbrengen van lagen in de voedselketen en van dieren met sleutelrollen in het ecosysteem, zoals grote herbivoren of toppredatoren.

De grote herbivoren (de grazers) zijn van belang voor het openhouden van het landschap. De begrazing zorgt voor de nodige structuurvariatie in de vegetatie. Dit is positief voor veel soorten vlinders en andere bloembezoekende insecten. Als er echter wordt begraasd met een te hoge intensiteit, dan leidt dat tot een homogene structuur en weinig variatie, wat negatief uitpakt voor vlinders (Van Klink & Wallis de Vries, 2018).

Terugkeer van de wolf zou zulke overbegrazing in de toekomst kunnen helpen voorkomen, maar voorlopig moet de mens er toch voor zorgen dat de hoefdierpopulaties in toom worden gehouden. Uiteraard met behoud van hun positieve invloeden: het behoud van open landschappen en het zorgen voor kleinschalige variatie van dynamische pioniermilieus en kort of weinig begraasde plekken tot ruigten en struwelen.

De Maashorst

In Noord-Brabant richt de aandacht zich op de grotere drie gebieden met ‘procesnatuur’: de Maashorst, het Groene Woud (dat in het februari-nummer van Vlinders via de grote weerschijnvlinder werd belicht) en het Kempen~Broek. Op de Maashorst zijn in 2018 de kansrijke leefgebieden voor verschillende bedreigde soorten dagvlinders in kaart gebracht (Van der Sluis, 2019). In totaal ging het daarbij om zeven vlindersoorten van schraallanden en heide die van de Maashorst zijn verdwenen: veldparelmoervlinder (laatste waarneming in 1856), bruine vuurvlinder (1942), aardbeivlinder (1981), kormavvlinder (1997), heideblauwtje (2010), heivlinder (2012) en kleine parelmoervlinder (2016). De aardbeivlinder en bruine vuurvlinder zijn zelfs uit heel Noord-Brabant verdwenen. De kleine parelmoervlinder is de enige die zich de afgelopen jaren op de Maashorst heeft laten zien, maar dat is dan ook een mobiele soort die zomaar ergens kan opduiken. Tot blijvende vestiging is het echter nog niet gekomen.

Veelbelovend perspectief

De Maashorst, gelegen tussen Oss en Uden, is alleen al vanuit geologisch oogpunt een boeiend gebied omdat het doorsneden wordt door breuken van de Peelrand. Daardoor zijn de zogenaamde wijstgronden ontstaan, waar droge grinthoudende zandgronden grenzen aan

Tekst: Michiel Wallis de Vries
De Vlinderstichting & Daan van der Sluis

Herstelplan

In het project “Wild van Vlinders” heeft De Vlinderstichting samen met ARK Natuurontwikkeling een herstelplan voor bedreigde dagvlinders in Zuidoost-Nederland opgesteld (Wallis de Vries et al., 2017). Hierin zijn de bedreigingen in kaart gebracht en wordt er gezocht naar kansen om met natuurontwikkeling het herstel van dagvlinders te stimuleren. Dit gebeurt samen met eigenaren en beheerders van (natuur)gebieden en aanliggende steden in Brabant, Limburg en het zuiden van Gelderland. Het project wordt de komende jaren gesteund door de provincie Noord-Brabant.

'80 nog met tientallen tegelijk waargenomen langs de overgangen van bos naar heide of grasland. Na 2013 werd deze bedreigde vlinder niet meer gezien, totdat er in 2018 weer enkele werden geteld op de Slabroekse Heide! Hopelijk kan de populatie zich weer herstellen. De natuurlijke begrazing zou daarbij goed kunnen helpen. Op allerlei plekken ontwikkelen zich namelijk kleine braamstruwelen. Die bieden niet alleen een prima nectarbron voor de bruine eikenpage, maar ook een beschermde omgeving waarin zich de kleine eikjes kunnen vestigen waar de rupsen op groot worden. Het voordeel van de braamstruwelen op voormalige landbouwgrond is dat de bodem hier beter tegen verzuring gebufferd is dan op de heide. De komende jaren gaan we zien of de bruine eikenpage van dit aanbod gebruik gaat maken!

En verder

Voor diverse andere verdwenen vlindersoorten lijkt de oppervlakte kansrijk leefgebied op de Maashorst nog te beperkt om al aan een snelle terugkeer te kunnen denken. Voor aardbeivlinder en heideblauwtje is het bijvoorbeeld allereerst nodig om de waterhuishouding op orde te krijgen. Als de ontwatering van dit unieke gebied verder wordt afgebouwd, komen niet alleen de

wijstgronden weer volop tot hun recht, maar krijgen ook aardbeivlinder en heideblauwtje betere kansen. Misschien komt dan op termijn zelfs het gentiaanblauwtje, dat hier in de jaren '70 nog vloog, weer voor terugkeer in aanmerking!

Literatuur

- Ettema, N. (2012) Dagvlinders van De Maashorst. Natuur- en Milieuverenigingen De Maashorst, Uden.
- Van der Sluis, D. (2019) Bepaling van geschikte leefgebieden voor dagvlinders in de Maashorst. Rapport SV2018.05, De Vlinderstichting, Wageningen.
- Van Klink, R. & Wallis de Vries, M.F. (2018) Risks and opportunities of trophic rewilding for arthropod communities. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London B* 373, 20170441.
- Van Noordwijk, C.G.E., Flierman, D.E., Remke, E., Wallis de Vries, M.F. & Berg, M.P. (2012). Impact of grazing management on hibernating caterpillars of the butterfly *Melitaea cinxia* in calcareous grasslands. *Journal of Insect Conservation* 16, 909-920.
- Wallis de Vries, M.F., Beekers, B., Huskens, K., Veling, K., Sterk, M., Reiniers, K. & Wynhoff, I. (2017) Wild van Vlinders: Herstelplan voor dagvlinders in Zuidoost-Nederland. Rapport VS2017.007, De Vlinderstichting, Wageningen & ARK Natuurontwikkeling, Nijmegen.

Henk Bosma

In 2018 werden voor het eerst sinds 2013 weer enkele bruine eikenpages geteld op de Slabroekse Heide.